

#55

ef. ZÁMBÓ István

ef. ZÁMBÓ ISTVÁN (1950)

Születés II. | Birth II., 1968

Olaj, vászon | Oil on canvas, 63 x 31 cm
Jelezve balra lent | Signed bottom left: 1968
Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: e. Zámbo

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:

- | Templomdombi Szabadtéri Tárlat, Szentendre, 1969
- | Art Basel Fair, 1988. június 15. - június 20.
- | Art Fair Stuttgart, 1991
- | Vajda Lajos Stúdió, Múcsarnok, Budapest, 2002. szeptember 4. - október 6.

KIÁLLÍTVA ÉS REPRODUKÁLVA | EXHIBITED AND REPRODUCED:

- | Novotny Tihamér (szerk.): A szentendrei Vajda Lajos Stúdió 1972-2002. Dokumentum- és szöveggyűjtemény. Vajda Lajos Kulturális Egyesület, Szentendre, 2002, 300. oldal

REPRODUKÁLVA | REPRODUCED:

- | Wehner Tibor: A Szőlke-gyűjtemény. Festmény, grafika, szobor, érem. Ferenczy Múzeumi Centrum, MűvészetMalom, Szentendre, 2019, 420. oldal

84

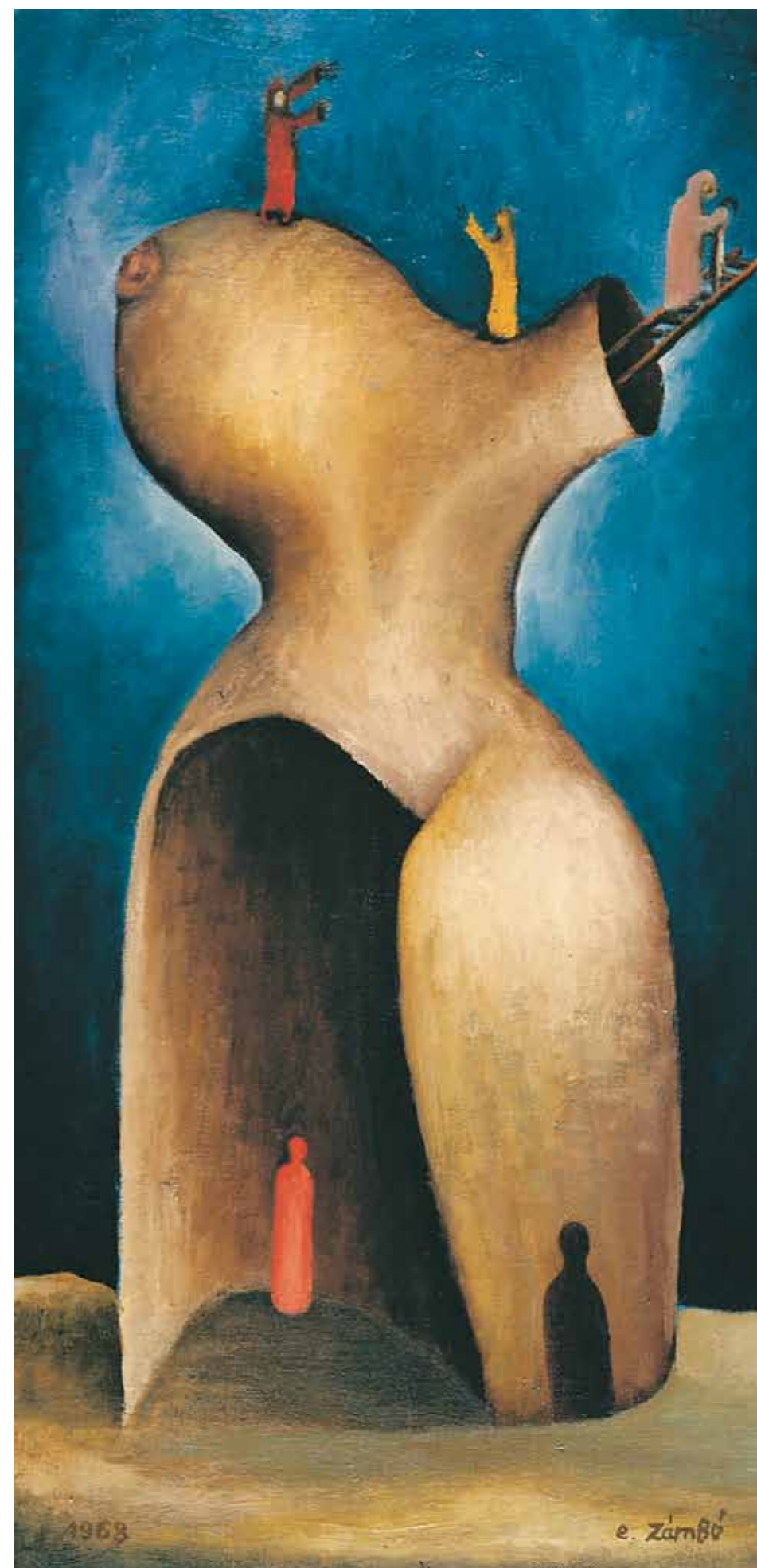
Kezdő ár | Starting price: 2 000 000 Ft / 5 556 EUR
Becsérték: 3 000 000 - 4 000 000 Ft
Estimate: 8 333 - 11 111 EUR

1. A II. Szentendrei Szabadtéri Tárlat a Templomdombon. A falon a Születés című sorozattal, 1969

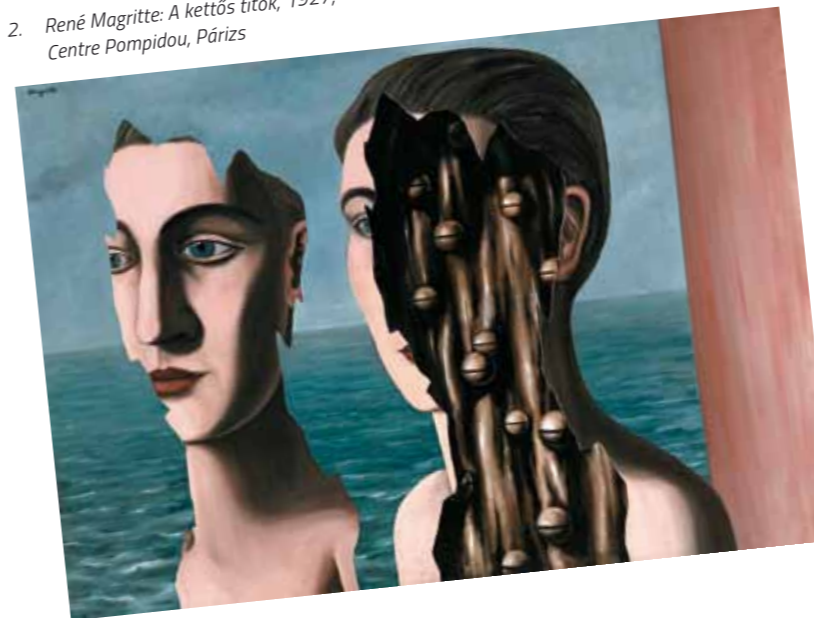
A *Születés I.-IV.* című olajképsorozat ef. Zámbo István legkorábbi műveinek egyike, amelyeken 1967 és 1969 között dolgozott. Hangulatában, stílusában, szimbolikájában ezek a művek leginkább a metafizikus festészethez köthetők: kiürült terek (testek), bábemberek és árnyékaik, magány és baljós légkör, a pillanat merevsége, elfojtott szexualitás, a perspektíva törvényeinek való megfelelés, és azok álomszerű áthágása jellemzik ezt az első világháború körül virágzó irányzatot. De már itt is megjelennek jellegzetes „efzámbo” fogások, mint a női torzóra emlékeztető amorfi formák, leszakadt és önállóult testrészek vagy végtagok, az ikonszerűség, humor és agresszió, valamint az élet-halál tematika. ef. Zámbo az edwinizmus – saját költői filozófiájának – kiáltványában az alábbi írja: „*a koporsó fekete doboz, zárt rendszerű végtelen, örökös élet-halál-hajó, melynek előrehaladása süllyedés, süllyedése visszafelé haladás, visszafelé haladás emelkedése. A koporsóban egyetlen energia van, ha lukat fúrunk rá, az erő kiszabadul, és hidat ver az evilág és a túlvilág közé. A luk, a születés és a halál erotikus szimbóluma is. Az univerzumot és a végtelen ki-bejárást jelenti.*”¹

Nehéz pontosan megfogalmazni az „edwinizmus” lényegét, hol egy életforma, hol egy módszer, olykor inkább vallás, míg máskor világlátás, de mindenképp maga Zámbo. A mesterségesen megalkotott edwinizmus név utalhat Charles Darwinra és forradalmi evolúciós elméletére, ezentúl bele lehet látni Thomas Edisons és találmányait, amelyek ugyancsak alapvető befolyással voltak az emberiség fejlődésére. Talán nem véletlen, hogy a történet szerint minden úgy kezdődött, hogy „*egy 11 éves fiú mennydörgős nyári viharban, villámfénynél észrevett egy addig sose látott furcsa bogarat*”.² Úgy gondolta, hogy valami földöntúli lény lehet, ezért elnevezte Szent Edwinnek, magát pedig E/4 néven megtette követének, noha később kiderült, hogy szeretett istensége csupán egy egyszerű lótetű. „*Bolondozásnak indult, bíróság előtt végződött*” – írja a *Magyar Ifjúság* 1971-es cikkének címében. ef. Zámbot ugyanakkor komolyan érdekelték a létfilozófiák, művészetelméletek, a szubjektum társadalmi feladatai, a szabadság kérdése, és (látszólag) komolytalanul, szabályokkal nem törődve dolgozta ki, majd valósította meg mindezt a munkáiban, valamint művészetszervezési tevékenységeiben. Ennek szellemében találta

2. René Magritte: A kettős titok, 1927, Centre Pompidou, Párizs

3. René Magritte: A szűz lány megkínzatosása, 1926-1927, magántulajdon

ki és rendezte meg hosszú idő után az egyik első olyan kiállítást Magyarországon, ahova az alkotók önként és zsűriztetés nélkül jelentkezhetek (ld. Szentendrei Szabadtéri Kiállítás).³ Mivel az akkori értelemben nem hivatásos művészekről volt szó, így nem is lehettek kötelesek engedélyt kérni a hivatalos szervektől, akik végül csak akkor léptek közbe, amikor ef. Zámboék már Szentendre utcáin tartották edwinista happeningjüket 1970-ben. fe Lugossy visszaemlékezése szerint, ef. Zámbo egyik legelső képe a halott nagybátyját ábrázolta a ravatalon.⁴ A Születés-festményekkel együtt ezek a nagyon korai művek az edwinizmus egyik legkorábbi, tételszerű vizuális megnyilvánulásai. Utóbbiaknál a „koporsó” az emberi testhez hasonlító üreg, mikroszkopikus élőszövet (Születés I., 1967), máskor mintha páncél lenne (Születés II., 1968) vagy egy belső szerv (Születés IV., 1969). A helyszín lehet a tenger mélye vagy akár a Hold felszíne, egytől-egyig üres, alacsony horizontú terek, egyre világosabb kékkel megfestett, égre/űrre/transzcendenciára utaló háttérrel. A „főtesten” fúrt lyukakon, hol különös élőlények, hol élettelen bábuk, hol szellemek járnak ki-be. Kétértelmű, hogy merre haladnak, a mozgásirányok probléma nélkül

megfordíthatóak. ef. Zámbo sorozata tehát alapvetően különbözik a metafizikus festészet (és filozófia) azon jellegétől (talán René Magritte kivételével), hogy a dolgokat statikusan, örök és kimerevített pillanatként ábrázolja, és tagadja a valóság önmozgását. Hiszen az edwinizmus egy „zászló, amelyet olyan szél lobogtat, amely nem fúj”. Mozog is, meg nem is, születik is, meg is hal – csupán, ami a kettő között történik, az élet van elrejtve az élő koporsóban, így a lényeg, ami nincs.

A Születés II. című festmény középpontjában álló üreges, amorf, női torzión keresztül járkál az élő- és holtvilág a végtelenségig. ef. Zámbo – egy új vallás alapításához híven – felhasználja az ikon műfajának egyes formai tulajdonságait, ilyen: a kis, intim méret; a háttér kékje, amely az ég és a levegő színe, és elsősorban a tisztaságra, a végtelenre utal, és Szűz Máriához kötik. Ilyen még a bőrszín, amely az ikonokon mindig barnás-zöldes, és erre festenek világosabb színekkel a sötétől a világosabb felé haladva; vagy hasonló az ábrázolt figurák merev tartása, szigorú ritmusa. Ugyanakkor ef. Zámbo egyértelműen megsérti az ikonfestészet szigorú szabályait, „deszakralizál”, amikor az arc helyett egy női test(részlet)et ábrázol, hiszen a test a földi életre utal, így egyedülként ikonon

csupán az arc, valamint a végtagok lehetnek fedetlenek. Ráadásul ez a (Istenszülő) test már üres, mintha a lélek elszállt volna belőle, mint amikor a tengeri csiga elhagyja házáat. A magyar képzőművészetben – többek között – Vajda Lajos, Korniss Dezső, Kondor Béla festészetében találni hasonló „ikonos” képeket. ef. Zámbo az ő útjukon haladva, eleinte szürrealista, majd dada és pop elemekkel gazdagította e hagyományt.

4. E'4-es rögtönzött utcai tárlaton (ef. Zámbo a II. Szentendrei Szabadtéri Tárlaton), 1969

FÖLDES LÉNA

¹ idézi Novotny Tihamér: Idő (van) az anyagban, és ott akar valamit. Kis összefoglaló ef. Zámbo művészetéről egy kiállítás ürügyén. In: Kortárs 2011/9.

² Bedecs Éva: Nalaja happening Szentendrén. Bolondozásnak indult, bíróság előtt végződött. In: Magyar Ifjúság 1971. február 26., 9.

³ Az ötlet eredetileg barátjától, fe Lugossy Lászlótól származott, akik 1967-ben Kecskeméten szerveztek utcatárlatot.

⁴ fe Lugossy László: Gesztus és terápia. In: A szentendrei Vajda Lajos Stúdió (antológia). Novotny Tihamér–Wehner Tibor (szerk.). Szentendrei Vajda Lajos Stúdió, 2000, 109.